

RÓZANECZNIK KRZYWOZALĄŻNIOWY

MIECZYŚLAW CZEKALSKI

Mało jest roślin o drewniejących pędach tak bardzo zmiennych pod względem morfologicznym, jak różaneczniki (*Rhododendron*). Zmienności sprzyja wielka liczba gatunków (około 1000) i odmian (około 40.000, Leach 1961). Są wśród nich krzewinki mające zaledwie 5 cm (jak tutaj przedstawiona) i drzewa osiągające wysokość 24–30 m, na przykład *Rh. protistum* Balf.f. et Forrest (= *Rh. giganteum* Forrest ex Tagg), występujący w zachodnim Jinnanie i w górnej Birmie. Tak skrajna zmienność w obrębie jednego rodzaju zawsze wzbudza zainteresowanie.

Różanecznik krzywozalażniowy (*Rh. campylogynum* Franch.) jest prawdopodobnie najniższym przedstawicielem rodzaju *Rhododendron*. Jest przy tym jednak, właśnie pod względem wysokości ale i innych cech – niezwykle zróżnicowany. W zależności od obszaru występowania i stanowiska tworzy krzewinki nie przekraczające 5 cm wysokości, po krzewy sięgające 1,3 m (Berrisford 1964; Berg, Heft 1979; Cox 1985; Cox P., Cox K. 1990; Eiselt, Schröder 1977; Moser 1991). Zmienność spowodowała zamieszanie taksonomiczne – opisywano ten gatunek kilkakrotnie, pod różnymi nazwami, w przekonaniu o odrębności tych taksonów – *Rh. caeruleoglaucum* Balf.f. et Forrest, *Rh. cerasiflorum* Kingdon-Ward, *Rh. charopæum* Balf.f. et Forrest, *Rh. cremastum* Balf.f. et Forrest, *Rh. damascenum* Balf.f. et Forrest, *Rh. glaucoareum* Balf.f. et Forrest, *Rh. myrtilloides* Balf.f. et Kingdon-Ward, *Rh. rubriflorum* Kingdon-Ward. Znamienne jest, iż tak wybitni botanicy, jak Sir Isaac Bayley Balfour (1853–1922) i George Forrest (1873–1932), aż pięciokrotnie opisywali ten gatunek pod coraz to nowymi nazwami, co dowodzi jego rzeczywiście ogromnej zmienności.

Różanecznik krzywozalażniowy występuje w północno-wschodnich Indiach – w stanie Arunachal Pradesh, w północno-wschodniej Birmie, w południowo-wschodnim Tybecie i w zachodniej części chińskiej prowincji Jinnan. Rośnie tam w górach na wysokości 2400–4900 m n.p.m., czyli powyżej granicy lasu. Zajmuje rozmaite siedliska: torfowiska, bagna, mszary, zbocza klifów, skłony skał granitowych, żwirowiska i szutrowiska nadrzeczne, stanowiska otwarte, rośnie wśród bambusów i rozmaitych gatunków różaneczników. Unika stanowisk gorących i suchego podłoża.

Różanecznik krzywozalażniowy zaliczany jest do podrodzaju *Rhododendron* (*Lepidote*), sekcji *Rhododendron* i podsekcji *Campylogyna* (seria *Campylogynum*). Jest rośliną zawsze zieloną. Tworzy krzewinki i niskie krzewy, o płożących się po podłożu pędach, tylko rzadko pędy są wyprostowane i pionowo wzniesione. Rośliny są mocno rozkrzewione i gęsto ulistnione. Młode pędy pokrywają nieliczne łuskowate lub kłaczkowate włoski, później stają się nagie. Liście odwrotniejąjowate do podłużnie eliptycznych, o wierzchołku mniej lub bardziej tępo zakończonym bądź z bardzo krótką ostką, u nasady klinowate, długości 0,7–3,7 cm i szerokości 0,5–1,3 cm. Na wierzchu są ciemnozielone

i błyszczące, od spodu błękitnawozielone, z nielicznymi łuskowatymi włoskami. Brzeg liści lekko podwinięty. Nieduże kwiaty osadzone są pojedynczo lub po 2–3 na szypułkach długości 2,5–5 cm. Działki kielicha są zmiennego kształtu, podługowate lub odwrotniejąjowate, długości 4–7 mm. Dzwonkowata korona, długości 1–2 cm, może być różowa, purpurowa, ciemnopurpurowa, łososioworóżowa, czerwona, a nawet – kremowa. Na zewnątrz jest naga; pręcików 10, nierównej długości; gruby słupek ma krzywą zalażnię – stąd wywodzi się nazwa gatunkowa rośliny. Krzewinki kwitną obficie w maju i czerwcu. Owoc – to jajowatocylicydryczna torebka długości 0,5–1 cm, delikatnie pokryta drobnymi łuskowatymi włoskami; dojrzewa w październiku.

W literaturze wymienione i opisane są różne formy i kłony, wcześniej często istniejące w randze gatunku. Stosunkowo najlepiej znaną, najczęściej uprawianą jest odmiana borówkowata, *Rh. campylogynum* var. *myrtilloides* (Balf.f. et Ward) Davidian, traktowana także jako kultywar ‘Myrtilloides’, „typowy” dla Grupy Myrtilloides – charakteryzuje się najniższym wzrostem, najmniejszymi liśćmi i kwiatami o zróżnicowanej barwie. Krzewinki tej odmiany są odporne na mróz. Liście późną jesienią przybierają kolor czerwono-purpurowy. Duża zmienność związana jest m.in. ze zróżnicowaną wysokością występowania tej formy w warunkach naturalnych, mamy tu kultywary takie jak ‘Patricia’ o kwiatach barwy śliwkowej, ‘Bodnant’ – o kwiatach czerwonych, ‘Leucanthemum’ – o słabym wigorze i kremowobiałych kwiatach, ‘Charopæum’ (Grupa Charopæum) o liściach i kwiatach większych, ‘Cremastum’ (Grupa Cremastum) o liściach z wierzchu srebrzystych, a od spodu zielonych, czy wreszcie sam kultywar ‘Myrtilloides’, o liściach z wierzchu błyszczących i kwiatach ciemnoróżowych, o odcieniu czarniawym (rośliny są delikatne i bardziej wrażliwe na warunki środowiska).

W Polsce różanecznik krzywozalażniowy jest unikatem. Jego odmiana borówkowata była w 1999 r. podawana z Arboretum i Zakładu Fizjografii w Bolestraszczykach koło Przemysła, Ogrodu Botanicznego PAN w Warszawie, Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego i Szkołki Krzewów Ozdobnych Eugeniusza Pudelka w Pisarzowicach koło Pszczyny (Nowak 1999). W maju 2013 r. zdrowe i obficie kwitnące rośliny tej odmiany oglądałem w ogrodach *Hortulus*, w Dobrzycy koło Koszalina, skąd pochodzi fotografia. Te najpiękniejsze w Polsce ogrody tematyczne założyli i rozwijają Iwona i Piotr Bigońscy, moi byli studenci.

Różanecznik krzywozalażniowy wraz z odmianą borówkowatą, z ogrodniczego punktu widzenia, uważany jest za najpiękniejszy spośród wszystkich różaneczników karłowatych. Gęste „dywany” z licznymi dzwonkowatymi kwiatami wyglądają malowniczo, szczególnie cenne w alpinariach i ogrodach skalnych. W specjalistycznych kolekcjach roślin wrzosowatych, zwłaszcza różaneczników, będzie prawdzi-

Kwitnący różanecznik krzywozależniowy w odmianie borówkowatej

wym rarytasem. Nasze przeciętne, śnieżne zimy znosi wystarczająco dobrze. W razie wystąpienia silnych mrozów wskazane jest okrycie. Ścisłe przestrzeganie wymagań pielęgnacyjnych powinno zapewnić utrzymanie roślin zdrowych przez wiele lat.

Różanecznik krzywozależniowy oraz jego odmiany i formy można rozmnożyć z nasion, o ile są dostępne, oraz wegetatywnie. Płożące się pędy dość często się ukorzeniają – po odcięciu ukorzenionych odcinków umieszcza się je bezzwłocznie w mnożarce, gdzie następuje stopniowy rozwój systemu korzeniowego. Dalszą uprawę, aż do posadzenia na miejsce stałe, prowadzi się w pojemnikach, dostosowanych wielkością do nowych młodych roślin. Sadzonki pędowe pobiera się w lutym i w lipcu, po traktowaniu IBA w stężeniu 0,8% (8000 ppm), w podłożu o temperaturze 21°C i pod zamgławianiem – ukorzeniały się z zadowalającą wydajnością, choć ścisłych danych liczbowych brak (Dirr, Heuser 1987). O rozmnażaniu omawianego różanecznika *in vitro* w dostępnej literaturze brak danych.

Wykorzystano:

Berrisford J. 1964. Rhododendrons and Azaleas. Faber and Faber Ltd., London; **Berg J., Heft L.** 1979. Rhododendron und immergrüne Laubgehölze. E. Ulmer Verlag, Stuttgart; **Cox P.A.** 1985. The smaller Rhododendrons. B.T. Batsford Ltd., London; **Cox P., Cox K.** 1990. Cox's guide to choosing Rhododendrons. B.T. Batsford Ltd., London; **Dirr M.A., Heuser Ch.W.** 1987. The reference manual of woody plants propagation. Varsity Press, Inc., Athens (Georgia); **Eiselt M.G., Schröder R.** 1977. Laubgehölze. Neumann Verlag, Leipzig-Radebeul; **Leach D.G.** 1961. Rhododendrons of the World and How to Grow Them. Charles Scribner's Sons, New York; **Moser E.** 1991. Rhododendren Wildarten und Hybriden. Neumann Verlag, Radebeul; **Nowak T.** 1999. Index Plantarum polskich kolekcji dendrologicznych. Prace Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego 5(1): 17–305.

Fotografię wykonał autor.

Prof. dr hab. Mieczysław Czekalski jest emerytowanym profesorem zwyczajnym Katedry Roślin Ozdobnych Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu i członkiem honorowym PTD